R. Verboom

kapitein der Koninklijke marechaussee

170

Bijstand ter handhaving van de openbare orde

En tegenwoordig zijn het trouwens ook geen ME'ers meer maar marechaussees. Die zijn wel twee keer zo groot en stukken beter getraind. Zij kunnen met hun pak even hard lopen als ik zonder . . .

Aldus een geïnterviewde kraker in het boek De Stadsoorlog van H. J. A. Hofland (uitg. A. W. Sijthoff; blz. 81).
De werkelijkheid ligt echter wel wat anders: géén super-elite, géén paraat gehouden organisatie van oproerbestrijders, maar wel op hun taak voorbereide marechaussees die — evenals dat bij gemeente- en rijkspolitie gebruikelijk is — voor het verlenen van bijstand aan hun dagelijkse dienst worden onttrokken.

De eisen, die aan die bijstandsverlening worden gesteld, zijn na 1980 overigens sterk gewijzigd. Als gevolg van de beschikbaarheid van technische hulpmiddelen (27 MC; radio „de Grote Keizer") en de veranderde opvattingen over de acceptatie van overheidsgezag werd de confrontatie met relschoppend publiek sinds begin 1980 (Vondelstraat, enz.) een geheel andersoortige dan in de voorgaande jaren. Demonstraties en rellen werden doelgericht voorbereid, mensen prepareerden zich lijfelijk op een treffen met de Mobiele Eenheid. De mate van het door de politie te incasseren geweld werd bepaald door inventiviteit en voorbereiding en — letterlijk — door wat de straat maar bood. De aangerichte schade was dan ook uitzonderlijk hoog. De heftigheid van de situatie dwong tot aangepaste technieken en tactieken en vereiste een goed toegeruste organisatie. Bovendien drong zich aan de ME de noodzaak op, gelet op de gewijzigde opvattingen inzake overheidsoptreden, ook in maatschappelijk opzicht de vereiste kwaliteit te demonstreren: een aantal problemen met een „breed maatschappelijk draagvlak" (kernafval, munitietransport, kernbewapening) leidde tot vreedzame — of vreedzaam beginnende — demonstraties en vroeg om een andere taakinvulling. Bijgevolg was het niet langer alleen de ME als klappenuitdeler, maar ook de ME als zeer genuanceerd en meervoudig te gebruiken geweldsinstrument in handen van de overheid.

Eenheid van opvatting

Ook de Koninklijke marechaussee, die op grond van art. 47 van de Politiewet bijstand kan verlenen aan een daarom vragend politiekorps, heeft onder druk van de gewijzigde werkelijkheid op straat de bakens na 1980 fors verzet. Er werden

Als ME'er kun je voor de vreemdste problemen komen te staan

veranderingen ingevoerd in het materieelbestand (nieuwe voertuigen, beschermende uitrusting, betere verbindingsmiddelen) en in de bijstandsorganisatie. Zo werd een potentieel van vaste ME-pelotons met eigen ondersteunende eenheden gecreëerd en de sterkte van de pelotons werd afgestemd op die van de politie.

Thans beschikt de Koninklijke marechaussee over 13 ME-pelotons, 4 brand- en traangasgroepen (bratra), 3 aanhoudingsgroepen, 4 pantserwagenpelotons (M113) en 4 eskadronscommandogroepen. Een bratra-groep bestaat uit 5 man wier taak het is, beginnende brand bij personen of voertuigen te bestrijden en traangas te verspreiden. De aanhoudingsgroep opereert in burgerkleding tussen de demonstranten en tracht in samenwerking met een ME-peloton tot aanhouding van verdachten te komen. Het fenomeen aanhoudingsgroep kan worden beschouwd als de invulling van een stuk taakverdeling binnen de ME: pelotons bleken niet tot effectieve aanhoudingen in staat, zodat een nieuwe werkvorm ging ontstaan tussen geüniformeerde en niet-geüniformeerde ME'ers.

Buitendien is een nieuw opleidingssysteem ontwikkeld waarmee van eind 1981 af alle marechausseepersoneel, man en vrouw, te maken krijgt. Op het Opleidingscentrum Koninklijke marechaussee te Apeldoorn wordt nu in alle carrièreopleidingen (basis-, wachtmeester- en opperwachtmeestercursus) een deel bijstandstraining gegeven. Alle marechaussees doorlopen vervolgens, na het beëindigen van hun periode op de beveiligingsbrigade, een basis-ME-opleiding waarna zij geschikt zijn te worden opgenomen in een van de vaste divisiepelotons. Die pelotons ondergaan eens per kwartaal een dagtraining. De specialisten van de bratra- en aanhoudingsgroepen alsmede de pelotonscommandanten worden separaat opgeleid en op herhalingsdagen verder getraind.

Al die afzonderlijke opleidingsmomenten vloeien samen in wat de ,,bijstandserie" heet, een eenweekse training waarin drie ME-pelotons met ondersteunende eenheden worden samengevoegd tot een eskadron. Binnen dat verband worden dan complexere oefeningen afgewerkt maar leert men bovenal samen te werken. Sinds enige tijd wordt op collegiale basis aan de slotfase van de serie ook meegewerkt door diverse eenheden van rijks- en/of gemeentepolitie, zoals waterwerper, honden en beredenen. Aldus is de serie uiterst leerzaam

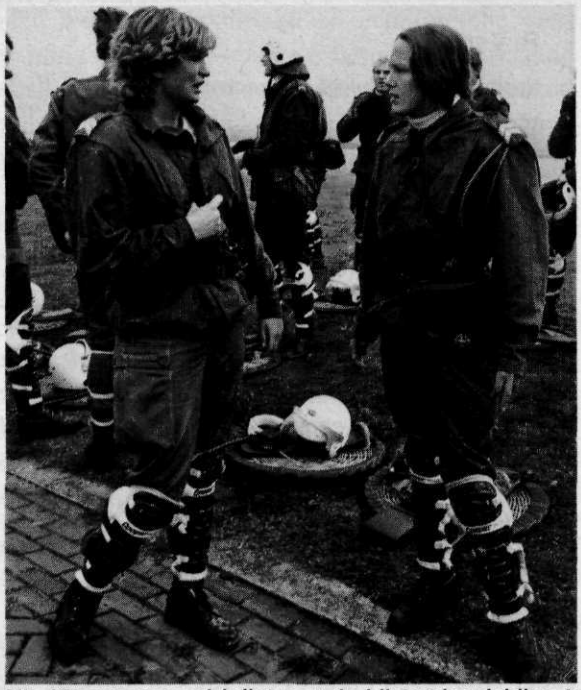

Alle Kmar-personeel krijgt met de bijstandsopleiding te maken

geworden, niet in de laatste plaats ook door het tegenspel van ruim honderd ,,demonstranten" die ervoor zorgen dat de vier uur durende oefening op de Koning Willem III kazerne te Apeldoorn een zeer realistisch karakter krijgt.

Alle Kmar-bijstandsopleidingen, zowel op het OCKmar als in den lande, worden gehouden door het Bijstandinstructieteam, de ME-opleidingsgroep van het OCKmar. Daardoor wordt mede bewerkstelligd dat er een goede eenheid van opvatting gaat ontstaan in het ME-werk van de Koninklijke marechaussee.

Individuele verantwoordelijkheid

Een goede en gedegen opleiding is voor een kwalitatief goede taakuitvoering een absoluut vereiste. Juist omdat het ME-werk relatief ver van de dagelijkse praktijk afstaat (politiewerk is in principe individualistisch gerichte arbeid) en een veelal delicaat karakter heeft (sterk de aandacht trekkend, en met bestuurlijke gevolgen) mag met de vereisten van een goede voorbereiding niet worden gemarchandeerd. Uitgaande van die overweging is een bijstandsopleidingssysteem ontwikkeld waarvan de samenstellende delen volgens een identiek patroon zijn opgebouwd, vanzelfsprekend met verlegging van accenten.

Zo kunnen wij in iedere Kmar-ME-opleiding een *technische stroming* onderscheiden waarin activiteiten als het werken met stok en schild, het beoefenen van formaties, het omgaan met vuur, e.d., worden samengevat.
De tweede stroming is die van de *fysiek-mentale training* waarbinnen enerzijds de cursist met zijn eigen lichamelijke (on)vermogen wordt geconfronteerd en anderzijds de groepsvorming wordt gestimuleerd.
De derde stroming is die van de *vorming:* een geheel van geplande activiteiten, erop gericht de cursist te laten nadenken over datgene waarmee hij bezig is. Denken en praten dus over geweldstoepassing, kraken, kernenergie en het demonstreren daarvoor; maar ook over angst en agressie zoals je die bij jezelf kunt ontdekken.
Die drie stromingen vinden hun startpunt in een visie over hoe je omgaat met mensen. Hoewel juist een ME-opleiding lijkt uit te nodigen tot een autoritaire benadering is toch doelbewust gekozen voor een personalistische opvatting, waarbij wordt uitgegaan van de mens als persoon, i.e. een zelfstandig, verantwoordelijk en onderzoekend wezen dat zelf zijn doelen stelt en op verantwoorde wijze gebruik maakt van opgedane ervaringen om aldus tot verdere ontplooiing te komen. Dat betekent dat de individuele mens op zijn volwassenheid en eigen verantwoordelijkheid kan worden aangesproken. Het betekent óók dat de motivatie van de cursist positief wordt beïnvloed, juist omdat hij voor ,,vol" wordt aangezien. Tot slot leidt het in ME-tactische zin ertoe dat bevoegdheden op zo laag mogelijk niveau reeds vorm en inhoud kunnen krijgen.

Kwaliteit door geweldsbeheersing

De drie stromingen, gebaseerd op het (summier) geschetste mensbeeld, zijn in deze vorm nog onvoldoende om tot een goede Mobiele Eenheid te komen. De kwaliteit van iedere ME wordt immers bepaald door de mate waarin zowel individu als eenheid het toegepaste geweld weet te beheersen.

Onbeheerstheid in de geweldstoepassing leidt tot kwaliteitsverlies, gaandeweg dus tot onbruikbaarheid. Aangezien het in feite gaat om de absolute bruikbaarheid van het ME-instrument in handen van de overheid, dient omwille van de vereiste kwaliteit de geweldsbeheersing de grootst mogelijke aandacht te krijgen. Van deze gedachte uit is de geweldsbeheersing in àlle opleidingen een centrale plaats toebedacht. Met de cursisten wordt gesproken, gediscussieerd over de formele geweldsinstructie maar ook over de concrete vraag in hoeverre individu en eenheid door hun feitelijke geweldsbeheersing rechtstreeks invloed kunnen uitoefenen op de relsituatie.

Daarnaast is er nog een min of meer ethisch aspect. In discussiebijeenkomsten wordt gesproken over de motieven die mensen ertoe bewegen te hoop te lopen tegen de overheid, over menselijk gedrag in situaties met spanning, over beheerst gedrag van mens tot mens over de schilden heen.

Rollenspel

Over al dat soort zaken kan men langdurig spréken. Dat moet ook, maar anderzijds moet men ook aan geweldsbeheersing dóén. Aan den lijve ervaren wat het is te incasseren, te worden getreiterd, te merken hoe het eigen gedrag plotseling verandert en men zichzelf ineens dingen ziet doen waartoe men zeker niet had gedacht in staat te zullen zijn. In een aantal rollenspelen, die qua soort variëren van uiterst vreedzame confrontaties met ,,geëngageerd" publiek (waaronder rolstoe-

Collegiale samenwerking met andere diensten (hier met de GP Rotterdam) is noodzaak!

lers en moeders met kinderwagen) tot en met de harde vorm, worden realistische ME-situaties nagespeeld. Daar worden de deelnemers geconfronteerd met hun eigen gedrag, met hun eigen mate van geweldsbeheersing, en wordt onloochenbaar duidelijk hoe zij door eigen gedrag de tactische situatie rechtstreeks beïnvloeden. Dat gedrag wordt ter plekke, maar ook later aan de hand van gemaakte video-opnamen, besproken. Daaruit resulteren uiterst leerzame ervaringen, waarbij telkens ook blijkt dat marechaussees beslist geen engeltjes zijn die, onder druk van de hierboven aangegeven theorie, plotseling met fluwelen handschoentjes lijken te zijn uitgerust. Hoewel het blijft gaan om mensen in een spanningsvolle situatie, soms zelfs in een levensbedreigende situatie, wordt het toch steeds duidelijker dat de gerichte training in geweldsbeheersing haar vruchten gaat afwerpen: een zekere terughoudendheid in de geweldstoepassing, een uit eigen initiatief genuanceerd inspelen op de concrete situatie, wordt meer en meer zichtbaar.

Basis voor de jaren '80

Door het in het leven roepen van een hechte en goed toegeruste ME-organisatie, door het creëren van een opleidingssysteem waarmee alle personeel bij herhaling te maken krijgt en door het denken en werken uit specifieke opleidingsgedachten (mensvisie, geweldsbeheersing) wordt getracht de Koninklijke marechaussee een goede basis te verschaffen voor het op goede wijze uitvoeren van de bijstandstaak in de jaren '80. Op die manier kan worden ingespeeld op de hedendaagse eis zo terughoudend mogelijk te reageren overeenkomstig de feitelijke situatie. Zo moet de vereiste kwaliteit worden verkregen. Want hoewel enerzijds de kwaliteit van het middel „de ME" wordt bepaald door het moment waarop de overheid het tactisch vereiste potentieel inzet en door de beslissingsruimte die zij aan het uitvoeringscommando overlaat, wordt anderzijds voor het grootste gedeelte de waarde van het middel bepaald door de wijze waarop het zichzelf in de hand weet te houden.